

Deze tweede periode geluigt van veel zegen. En Ds Pos en Ds de Bruyn werkten met onvermoeiden ijver. De gemeenten te Melolo en te Kambariroe, hoe totaal verwilderd ook, wisten zij onder den zegen Gods tot grooten bloei te brengen, trots buitengewoon inspannenden arbeid. Echter, deze gemeenten waren Savoneesch, en het doel bleef de Soembanezen zelf te winnen. Ds Wielenga geluigt van dezen tijd: „Het was een tienjarige periode van veel moeite en druk, waarin echter de zedingsarbeiders nimmer het geloof en den moed hebben verloren, hoewel hetzelfde niet altijd kon gezegd worden van de zendende kerken”.

De jaren 1902—1904 vormen een overgangstijds-periode. De nieuwe periode brak aan met de komst van Ds D. K. Wielenga in 1904; Ds Pos was invalide geworden en ging naar Nederland terug. Ds de Bruyn was met verlof. Hij had dus voorloopig alleen de beide gemeenten te verzorgen en zich verder te oriënteren. In 1905 in de Aprilmaand viel de vreeselijke ramp voor, waarvan de heugenis nog niet verloren ging. Opmerkelijk is het te lezen, hoe uit dit kwade het goede geboren werd. De fleur tot de Soembanezen ging open. In overleg met Ds de Bruyn, die teruggekeerd was van zijn verlof, werd Pajeti door Ds Wielenga gekozen als plaats, om zich onder de Soembanezen te vestigen. Hoe gunstig deze keuze is geweest, blijkt ook uit een opmerking van Ds Lambooy in het October-nummer van „De Macedoniër”, die zegt, dat het een „niet te verbeteren keus is geweest; want nu wordt het meest gedaan onder deze menschen, die het moeilijkst te bewerken zijn, en de invloed van den Islam van uit Waingapoe tegengegaan. Was de past ergens anders gezet, dan zou menscheijerwijze gesproken Kambara voor goed verloren zijn geweest voor het Evangelie”.

Het ligt voor de hand, dat een zeer groot deel van het boek gewijd is aan de beschrijving van deze nieuwe geschiedenis, waaraan Ds Wielenga zulk een groot aandeel heeft gehad. Met gepaste bescheidenheid laat hij echter het licht steeds op anderen vallen. Maar het wordt den aandachtigen lezer toch wel duidelijk, hoe hier buitengewone pioniersarbeid is verricht in elk opzicht, en dat het als vrucht op zijn arbeid moet worden beschouwd, dat het werk onder de Soembanezen zoo'n grooten ingang heeft gevonden.

Een kleine statistiek geven wij ten besluite. In den hoofddienst zijn nu werkzaam Ds de Bruyn te Kambariroe, die het volgend jaar een staat van dienst zal hebben D.V., die eenig is in onze zedingshistorie; dan hoopt hij niet minder dan 35 jaren op Soemba te zijn werkzaam geweest! Naast hem staat Ds Colenbrander te Melolo, Ds Lambooy die te Pajeti Ds Wielenga opvolgt, en Ds W. van Dijk te Karoeni. Ds L. Krijger staat aan het hoofd der opleidingsschool van Inlandsche helpers. In den schooldienst arbeiden de broeders T. van Dijk en Mobach. Er zijn 22 scholen met 1425 leerlingen, en een internaat met 25 jongens en 25 meisjes onder leiding van zuster Zigterman. Ook nam de medische dienst een groote vlucht; Dr J. Berg stichtte een hospitaal te Wai Kabobak, en Dr Veldstra hoopt spoedig als tweede dokter naar Soemba te gaan. Het aantal Christenen is in de Savoneesche gemeenten van Kambariroe en Melolo 1124, terwijl de Soebaneesche gemeenten een getal van 382 reeds mochten bereiken. Behalve al het genoemde zijn er nog 50 volksscholen met ongeveer 3000 leerlingen, en aan den Normaalcourse zijn 27 leerlingen in opleiding.

Voorwaar, Soemba gaat een schoone toekomst tegemoet. De meest hoopvolle berichten worden gemeld. Vooral voor Ds de Bruyn moet het groote blijdschap geven, dat hij hetgeen, waarnaar hij meer dan 30 jaren heeft verlangd en van God heeft afgebeden, nu aanvankelijk in vervulling mag zien gaan.

Het hierna aangekondigde boek met 18 prachtige platen versierd en in keurigen band gebonden, kost f2.60. De Zedingsstudie-Raad verdient lof voor deze uitgave, waarvan toch onze kerken het meest zullen profiteren.

J. D. W.

PERS-SCHOUW.

Waarom onbeantwoord?

Prof. Grosheide merkt in „Noord.Holl. Kbl.” het volgende op met betrekking tot de Asser synode, en haar slotzitting:

De laatste zittingsperiode was van de voorlaatste aanmerkelijk onderscheiden. Een vorige maal was het besluit gevallen, dat geen nieuwe stukken in behandeling zouden worden genomen. Er zou niet meer gebeuren dan afwikkelen der zaken, die eenmaal aan de orde waren en die slechts door zeer bijzondere redenen niet ten einde waren gebracht.

De Synode heeft daaraan streng vastgehouden, en ze heeft dan ook verschillende stukken, die nu nog waren binnen gekomen, ter zijde gelegd.

Dat was om twee redenen noodzakelijk. In de eerste plaats uit billijkheidsoverwegingen. Het is bekend, dat er broeders en zusters zijn, die mede van voornemen waren iets aan de Synode te schrijven, te vragen of mee te deelen. Ze lieten het echter na, omdat de Synode zelf verklaard had, geen stukken meer te zullen ontvangen. Andere broeders en zusters wisten ook, dat de termijn gesloten

was, doch ze hebben zich daaraan niet gestoord. Het zou onbillijk zijn geweest, indien men nu die laatste ten onrechte ingekomen stukken wel had beantwoord. Natuurlijk waren dan degenen, die zich naar de aanwijzingen der Synode hebben gelaten, gaan klagen. Volkomen terecht. Er mag geen onderscheid worden gemaakt.

De oplossing.

Het is altijd heerlijk, als het geestesbeeld, dat een bepaalde tijd vertoont, kan ontleed worden, vooral als dit reeds dadelijk mogelijk is.

Prof. Dr A. M. Brouwer heeft het raadsel opgelost, hoe een Asser synode in 1926 toch mogelijk is. Hij zegt in het „Algemeen Weekbl. v. Chr.d. en Cultuur”:

Welk een invloed hebben de predikanten niet op het maatschappelijk en staatkundig leven van ons volk. Worden zij nu enghartig, seminaristisch opgeleid buiten het verband der groote wetenschappelijke problemen en der algemeene cultuur, dan kan dit niet anders dan voor volk en staat de droevigste gevolgen hebben.

De geschiedenis van onze dagen heeft dit ten volle bevestigd. In de Vrije Universiteit en de Kamper School hebben wij een experimenteel voorbeeld van dergelijke, seminaristische opleiding. Zoolang daar nog mannen doceerden als Dr. Kuyper, Dr. Bavinck, Dr. Rutgers, die hun opleiding aan de Rijkuniversiteit hadden genoten, zoo lang ging het. Maar nu er een geslacht van epigonen is opgekomen, die opgeleid zijn „in het geloof aan onfeilbare formules”, zonder de zoo heilzame kritiek van de Universitaire wetenschap, nu krijgen we het droevig schouwspel van de Asser Synode te zien. Een schouwspel daarom zoo droevig, omdat het in wijden kring scepticisme en materialisme bevoordert, en kerk en dogma door zulk een procedure voor velen maakt tot een voorwerp van spot.

Het is wel jammer, dat prof. Brouwer niet een paar albums heeft nageslagen. Hij zou onder de vooraanstaande figuren der generale synode er meer dan één gevonden hebben, die aan een rijkuniversiteit hebben gestudeerd, en ook eenigen, aan wie het buitenland zelfs gewerkt heeft. Ook is het jammer, dat hij de collega's aan de openbare universiteiten niet alle kent; hij zou er onder hen vinden, die „Assen” volkomen gelijk geven. Evenzeer valt te betreuren, dat hij niet eens nauwkeurig kennis nam van de dissertaties van de V. U. en de aldaar en te Kampen gevolgde methode van trouw aan de encyclopaedie der theologie. Tenslotte is het vooral te betreuren, dat velen, die aan de V. U. en aan Kampen hooghartig voorbijgaan, zelf tengevolge van de ontwaarding der theologische faculteiten, zoo weinig in staat zijn, in te dringen in de dieperligende vraagstukken waarover het hier loopt, dat zij door hun ver van heilzame kritiek op een synode, welke achtergrond zij evenmin als haar geestelijk milieu verstaan, in wijden kring scepticisme en materialisme bevoorderen, en kerk en dogma door zulk een oppervlakkige, aan den buitenkant blijvende, kritiek voor velen maken tot een voorwerp van spot.

De „kerkelijke conferentie”.

Hier volgen nog enkele persstemmen over de „kerkelijke conferentie” van de zich achter de Geelkerken voegende bezwaardien. De „Hilv. Kb.” schrijft:

De beginselverklaring is misleidend!

Het streven der schismatische broeders is onthoudend voor de kerk des Heeren. Voor zoover menschen dat dan vernemen!

In „De Bazuin” schrijft prof. Bouwman:

Getoetst aan den eisch van waarheid en recht is deze beginselverklaring onvolledig, onduidelijk, en misleidend. De verklaring der conferentie schijnt een aanbeveling te zijn der verschillende gevoelens van de leden der conferentie, welke gevoelens niet uit één weloordacht fundamenteel beginsel voortvloeien.

Later:

En wat voorts merkwaardig is, dat deze beginselverklaring niets zegt over het geschil, waardoor het tot een schelding gekomen is. Zelfs moet in dit verband haast de gedachte rijzen, dat de uitspraak, dat de conferentie onvoorwaardelijk luigt voor het Woord Gods, niet geheel oprecht is. Juist omdat Dr G. niet onvoorwaardelijk boog voor het gezag van Gods Woord is hij afgezet. En telkenmale blijkt het, in de geslachten gevoerd met predikanten die de zijde van Geelkerken kiezen, dat zij wel buigen voor wat zij zelf als Gods Woord achten, maar dat zij niet ten volle aanvaarden wat de Schrift zelf zegt.

En ook:

Er werd indertijd algemeen geklaagd, dat juist Dr Geelkerken en de zijnen door hunne speciale toepassing van de leer der gemeene gratie, en de christelijke vrijheid de verwereldlijking in de kerk inbrachten. Om die reden doet de klacht over de verwereldlijking van die zijde wel wat vreemd aan.

Sprekende over de uitspraak in de „beginselverklaring”, dat men wereldgezindheid afwijzen wil, maar ook ernstigen arbeid in Gods koninkrijk niet als verslappung van trouw aan het beginsel wil gebrandmerkt zien, zegt prof. Bouwman:

Maar wat wil de conferentie dan? Is het de bedoeling om de wereld de hand te bieden en het beginsel vast te houden? Erg reformatorisch klinkt deze stelling niet. Er zit geen pit en geen kracht in.

In het algemeen typeert de hoogleeraar als volgt:

In verband hiernaede moeten wij ons verbazen over de volgende zin: „De conferentie is eveneens overtuigd, dat anderen, die meer in het bijzonder vroeger naar bezinning omtrent de betekenis van het gereformeerde beginsel en van de toepassing daarvan in het leven van den tegenwoordigen tijd op onderscheiden gebied, in den eigen kring hunner kerken niet

het rechte vertrouwen en begripen ontmoeten, die hun toen naar den eisch eener christelijke gemeenschap had behooren geschonken te worden.” Het is ons niet bekend, dat er bijzondere reformatorische geschriften van Dr Geelkerken en zijne vrienden verschenen zijn. De brochures, die indertijd verschenen over de beweging der jongeren en hunne wenschen, bevatten meer algemeenheden dan dat zij reformatorische richting aangaven.

En voor de toekomst lezen we:

De dissenteerende broeders zullen wel zorgen, dat voorloopig de volle rust niet terugkeert. Het zal wel al duidelijker worden wie zij zijn.

Dr W. A. v. Es oordeelt in de „Leeuw. Kb.”:

Het antieke theater was in de open lucht, en het toneelspel werd gewoonlijk door groote menschenmassa's gevolgd.

Dan moet men dan zoo mogelijk de gestalte van de toneelspelers vergrooten. Anders kon men ze niet goed onderscheiden. Zij deden dan groote maskers voor. Men ziet ze nog wel eens, bij verkoopers van brulafarts-artikelen. Zij zetten hooge pruiken op. Zij droegen lange bonte slepende gewaden en men liep op de eothurnis, hooge tooneel-laanzen, met stelten te vergelijken. Met name in de ernstige en zware tragedie.

We vreezen, dat bewust of onbewust ook de Geelkerken-kring door een dergelijke gedachte is geleid, wij moeten de punten die in geschil zijn, goed aandijken, anders ziet men ze niet. Maar juist op. Du sublim au ridicule il n'y a qu'un pas. Tusschen het verhevene en het belachelijke ligt dikwijls maar een enkele schrede. Ludwig Friedländer in zijn bekend boek over de geschiedenis van de zeden van het oude Rome, zeide er van: „Deze vreemde, op de eothurnis, als op stelten daar heenschrijdende, opgeslopte, van lange bonte slepende gewaden omgolfde figuren, met hooge kunstnatiege pruiken, en een masker, waarvan de mond zoo wijd geopend was, als wilden zij de toeschouwers versindlen, zullen wel niet weinigen weerzinwekkend of belachelijk hebben toegeschenen.”

Kinderen als zij ze zagen, begonnen van angst te schreeuwen. Zelfs groote menschen die ze voor het eerst zagen, liepen van schrik den schouwburg uit. Aan het slot:

En wel bezien is in geheel het optreden van Dr Geelkerken zoo bitter, bitter weinig dat op de geste van een werkelijken „reformator” lijkt.

Dr W. A. v. Es is in „Woord en Geest” onder de beachtzamen gerekend. Het was, geloof ik, nog in 1926. Ds Landwehr zegt in de „Geref. Kb. v. Rotterdam”:

De tegenstanders der Synode worden door zulke verschillende motieven gedreven, dat wij in de toekomst nog heel wat ellende voorzien.

Men kan, als het tegen een persoon of zaak gaat, wel velen bijeenbrengen; maar, als die periode voorbij is, en men moet op eigen terrein arbeiden, dan blijkt, dat met heterogene bestanddeelen niet veel goeds te bejagen is.

Enkele andere persuitingen moeten we laten rusten om plaatsgebrek.

De „via dolorosa”.

In de (Herv.) „s-Gravenhagse Kerkb.” zegt Dr J. de Groot:

De overlevering is in Jerusalem dikwijls al zeer naïef, en de leugen is er gemakkelijk te achterhalen. Wie rustig wil wandelen op den bodem der middel-eeuwsche overlevering — en dat geldt evenzeer van de via dolorosa in haar geheel, als van het huis van den rijken man in het bijzonder —, mag er wel een apart soort leer op nahouden, dat kleef aan de straat die men anders zoude willen ontvluchten, en ook nog een bijzondere leer, die doet kleven aan een kerk, welke overleveringen strijden met de nuchtere waarheid. Maar wie — als iedere goede Protestant — vrij staat, ziet al deze dingen met een kritisch oog, schoon toch met diepe innerlijke ontroering.

Met een kritisch oog, want hij weet: deze via dolorosa waarlangs zijn voet gaat, kan niet de weg der smarten uit den tijd van den Heere Jezus zijn; de bodem uit het begin van onze jaartelling ligt ettelijke meters beneden den tegenwoordigen, die op het stof en het puin der eeuwen is uitgestrekt. Straatplaatjes en huizen uit dien tijd zoude men dus onder de straat, waarop uw voet staat.

En verder weet hij, dat de via dolorosa van den tegenwoordigen tijd pas sinds de 15e eeuw hier geweest wordt. De oude kerk kende geen via dolorosa; men was toen wel Golgotha en het praetorium van Pontius Pilatus, maar de weg die beide verbindt, lag buiten den kring der belangstelling van de oude Christenen. In de Middeleeuwen ontwaakte in West-Europa de mystieke begeerte om dien weg op te zoeken en te gaan, opdat — zooals een pelgrim het zegt — „de gedachtenis aan het lijden van Christus mij dieper ingeprent worde, en Zijn tot ons heil vergoten bloed mij kracht en steun worde”. Men heeft toen echter in Jerusalem de groote fout begaan, het beginpunt van den weg der smarten in het oosten van de stad (noordelijk van de tempelplaats) te stellen, in plaats van in het westen, waar in werkelijkheid het praetorium van Pontius Pilatus (op den westelijken heuvel, zooals de oude kerk het nog wist) gelegen heeft. De via dolorosa, waarlangs wij nu in Jerusalem wandelen, is dus „onecht”: zij ligt in het geheel niet boven of zelfs niet ongeveer boven den weg, die van het praetorium naar Golgotha leidde. Wie dien weg wil hopen, make zich los van de nieuwe onjuiste kerkelijke overlevering, en zoek in het westen van de stad.

De Nederlandschismatiek.

In de „Utr. Kb.” geeft dr H. Kaajan deze herinnering: